

Rudolf Steiner

Světový Silvestr a novoroční myšlenky
(*Weltsilvester und Neujahrsgedanken*)

Pět přednášek proslovených ve Stuttgartu
mezi 21. prosincem 1919a 1. lednem 1920

Michaelská cesta ke Kristu
(*Der michaelische Weg zu Christus*)

2. přednáška
25. prosince 1919

GA 195

MICHAELSKÁ CESTA KE KRISTU

Když jsem v posledních letech měl mluvit na některém z ročních svátků, vánočním svátku, velikonočním svátku nebo svatodušním svátku, tu jsem musel upozorňovat na to, že zvláště při takových příležitostech v současné době nemáme právo slavit takové svátky po starém zvyku, jaksi zapomenout na veškerou bolest, na celé utrpení doby a v takových dnech vzpomínat jen na to největší, co zasáhlo do zemského vývoje. Obzvláště na půdě onoho duchovního názoru, na niž stojíme, máme závazek nechat proudit až k vánočnímu stromu všechno to, co v současném kulturním světě zachvacuje lidstvo jako jevy zániku. Máme dnes přímo závazek i narození Ježíše Krista přijmout do svých srdcí, do svých duší tak, že nenecháme ujít své pozornosti strašlivý úpadek, jímž je tak zvané kulturní lidstvo zachváčeno.

Právě v tento den je totiž na nás položit si otázku: Zdalipak vlastně také už myšlenka Vánoc nebyla osudově zachváčena všeobecnými silami zániku? Cítíme ještě dnes, když je řeč o Vánocích, to, co má člověk cítit, když pozvedne své myšlenky a city k tomuto Kristovu svátku? Pocítí lidstvo všeobecně pravý smysl zásahu celého mystéria na Golgotě do vývoje lidstva? Rozsvěcujeme dnes své vánoční stromy a mluvíme větami a slovy podle starého zvyku o tom, co s vánoční slavností souvisí. Jedině jen příliš často se střežíme otevřít oči dokořán a plně probudit vědomí vůči nutnosti, abychom si řekli: Je tu úpadek. Kde jsi, Kristovo sílo, abys nám opravdu pomohla, abychom zažili nový vzestup? Tolik by vám totiž mohlo být jasné z úvah, ke kterým docházelo už po desetiletí o duchovním světovém názoru v našich kruzích. Jen s pomocí Kristovy síly bude možné propadlou kulturu opět oživit tím impulzem, který ji může přivést k novému vzestupu.

V těchto dnech musíme často myslet na lidi, kteří asi v polovině devatenáctého století nebo v jeho poslední třetině na základě určitého materialistického smýšlení mluvili jinak, než se vyjadřuje mnoho lidí v přítomnosti, kteří však přece jen mluvili poctivěji než většina lidí v současnosti. Chtěl bych vám dnes připomenout jednu opravdu materialisticky smýšlející osobnost Švába Davida Friedricha StrauBe. Víte ovšem, že Stará a nová víra Davida Friedricha StrauBe je jakýmsi druhem bible materialismu. Mezi otázkami, které David Friedrich StrauB v této knize klade, je také tato: Můžeme být ještě křesťané? David Friedrich StrauB odpovídá. Tato odpověď má tu zvláštnost, že se zrodila naprosto z materialistického smýšlení, ale současně má tu zvláštnost, že je poctivá. David Friedrich StrauB si vytváří myšlenku, ideu budovy světa, jež je vybudována jen na základě materialisticko-

fyzikálních zákonů a včleňuje člověka do světového řádu tak, že lidská bytost neobsahuje nic jiného než fyzikální zákony. A z tohoto svého přesvědčení odpovídá na otázku, zda můžeme být ještě křesťany, poctivým Ne. Ti lidé totiž, kteří společně zastávají tento druh přírodovědeckého světového názoru, jak ho zastává David Friedrich Straub z vědomí doby, nemohou být křesťany. Tak z Ne Davida Friedricha Straube mluví k nám fatální, ale naprosto poctivé smýšlení. A dnes máme často pocit: Kéž by byli tak zvaní oficiální zástupci jednoho nebo druhého náboženského vyznání tak poctiví jako David Friedrich Straub! Kéž by přiznali, jak sice jméno Kristovo používají, ale v podstatě vzato působí proti křesťanství!

Nesmíme se dnes oddávat pohodlí a mhouřit oči vůči nejpodstatnějším, nejdůležitějším jevům přítomnosti. Třebaže mnohý člověk nemá vánoční náladu, já ji mám opravdu vánoční. Uvedu určitou zkušenost, kterou jsem nabyl určitým duchovním prožitkem něčeho bezprostředního, skutečného v přítomnosti. Víte, že ti lidé, kteří z velké části zvláště ve střední Evropě jsou vinni - pokud smí být tito lidé nazýváni viníky - těchto strašných stavů, do nichž jsme se dostali. Co dělají tito lidé, když neštěstí zachvátilo Evropu? Píší knihy. A tak máme knihy od nejrůznějších autorů. Máme Tirpitzovu knihu, máme knihu Ludendorffovu a mohl bych jich vyjmenovat ještě více; omezím se na tyto dva autory. Můžeme učinit následující pokus s pomocí duchovní vědy: Můžeme si - ale naprosto ve smyslu duchovně-vědeckého smýšlení položit otázku: Jaký myšlenkový proces je vysloven v knihách Tirpitz, Ludendorffa a jim podobných? Pokusil jsem se prozkoumat tuto otázku ze všech stran svědomitě. Ptal jsem se sám sebe: Jakého druhu jsou formy myšlenek těchto mužů, na nichž tolik závisí osud střední Evropy? Jestliže nepostupujeme abstraktně, ale v tomto případě vnikneme do konkrétna, pak musíme srovnávat. A tak mi vplynulo srovnání, když jsem se zeptal sám sebe: Kdy se asi vytvořily takové myšlenkové formy, jako je nyní vytvářejí třeba Tirpitz a Ludendorff? A tu po svědomitém prozkoumání skutečnosti vyplývá, že se tak myslelo třeba v době římského císaře. V podstatě není žádný rozdíl mezi způsobem Julia Caesara myslet a žít duševně - řekněme v jeho galské válce - a mezi druhem a způsobem, jak své myšlenky vytvářejí Tirpitz a Ludendorff. To však znamená, že tito lidé jsou uvnitř myšlenkového života, který je naprosto nedotčen křesťanstvím, neboť Julius Caesar žil před událostí mystéria na Golgotě. A vše to, co tito lidé také občas vysloví, když se jim jméno Ježíše Krista dostane na rty, není nic jiného než čistá lež, neboť jejich duševní život se vyvinul tak, že s konkrétním křesťanstvím nemají vůbec nic společného.

Víme z nesčetných úvah: Když se něco vyvine ve své době, pak je to v podstatě vzato pro lidstvo dobré. Něco jiného je, když to zůstane stát a vyjde najevo později. Když se to stane, to znamená, když něco císařského hraje roli ještě ve dvacátém století, pak se toto císařské promění v luciferské. To totiž, co mělo vlastně působit v jiné době, se stane luciferským, když se to zastaví; to je to podstatně luciferské.

A teď se opět zeptáme: Jak se může stát, že ty osobnosti, které osud vynesl, aby zaujaly vedoucí postavení, zůstaly takovýmto způsobem se svým životem nazpět? Chceme-li si tuto otázku zodpovědět, pak musíme obrátit svůj pohled na ty, kteří údajně pronikají duchovní život Kristovým impulzem, kteří však vlastně působí v protikřesťanském směru. Tu musíme zaměřit zrak na mnohé oficiální zástupce náboženských vyznání, kteří údajně hovoří slovy evangelií, kteří však bojují proti všemu, co chce opravdu v naší době vypovídat o živoucím Kristu. Nejprotikřesťanštější lidé se dají dnes často najít mezi faráři, mezi kazateli tak zvaných křesťanských vyznání. Kdo něco takového zkoumá ve všech spisech, podobných knize Adolfa Harnacka Podstata křesťanství, jež mnoha lidem udává tón, ten na takovou otázku dostane odpověď. Adolf Harnack napsal Podstatu křesťanství. Vyškrtneme-li v této knize jméno Kristovo a nahradíme-li je jménem nějakého všeobecně neznámého boha, který přírodu proniká a protkává stejně tak jako lidský život, vyškrtneme-li jméno Kristovo a na jeho místo dáme starozákonní jméno Jahve, tak kniha bude pravdivější než je, neboť teprve pak má smysl. Je evidentní skutečností, že Adolf Harnack nic neví o skutečné bytosti Kristově, že nemá vůbec ani tušení o skutečné bytosti Kristově, že uctívá všeobecného, neurčitého Boha a pak k tomuto všeobecnému, neurčitému Bohu připojí jméno Kristovo. A kdo je tento Adolf Harnack? Tento Adolf Harnack byl teologem udávajícím tón pro všechny kruhy, které poskytly půdu pro duchovní směr, z něhož vyšli Tirpitz a Ludendorff a tak dále! Protože od zástupců vyznání už nepřišlo žádné opravdové zjevení Krista, nemají lidé současnosti, kteří jsou s těmito událostmi spojeni, žádný pocit pro opravdové zjevení Krista. Pro tisíce a milióny lidí současnosti nemá vůbec žádný smysl, když mluví o vánočním svátku. Neznají totiž bytost Ježíše Krista v tom smyslu, jak je to nutné pro naši dobu. Takových věcí si musíme všimnout, máme-li si v hlubším smyslu ujasnit, jaké jsou příčiny zániku událostí naší doby, lidského života v těchto časových událostech.

Z tohoto místa jsem vám často hovořil o oné důležité události, která se stala v poslední třetině devatenáctého století, o oné události, kterou byl vytvořen zvláštní vztah mezi onou archandělskou mocností, kterou označujeme

jako mocnost archanděla Michaela, a mezi osudy lidstva. Upozornil jsem vás na to, že od listopadu 1879 musí být do jisté míry Michael vůdcem pro všechny ty, kteří chtějí lidstvu k jeho zdárnému pokroku přivést pravé síly.

V naší době se poukazuje na dvojí: Za prvé na objektivní skutečnost, za druhé však také na to, jak se má tato objektivní skutečnost ke všemu tomu, co chtějí lidé přijmout do své vůle, do svého vědomí. Objektivní skutečnost je prostě ta, že se v listopadu 1879 za sférou smyslového světa v nadmyslnu odehrálo to, co se dá vyjádřit takto: Michael dosáhne síly, když mu lidé vyjdou vstříc se vším tím, co žije v jejich duších, aby mohl tyto duše proniknout svou silou, aby lidé starou materialistickou rozumovou sílu, jež do té doby v lidstvu velmi vzrostla, mohli proměnit ve spirituální rozumovou sílu, v duchovní rozumovou sílu. To je objektivní skutečnost, která nastala. Můžeme o tom mluvit takto: Michael vstoupil od listopadu 1879 do jiného vztahu k lidstvu, než byl vztah dřívější. Je však žádoucí, abychom Michaelovi sloužili. Co tím mám na mysli, se objasní, když vám vyložím toto:

Víte, že dříve, než se na zemi událo mystérium na Golgotě, vzhlíželi starozákonní židé vzhůru ke svému Jahvemu neboli Jehovovi. Ti, kteří ze židovského kněžství s plným vědomím vzhlíželi k Jahvemu, si byli vědomi, že k Jahvemu nemohli proniknout bezprostředně svým lidským poznáním. Dokonce jeho jméno platilo za nevyslovitelné a když mělo být vysloveno, učinilo se jen znamení, které je podobné určitým souvislostem, jež sledujeme svou eurytmií. Ale toto kněžstvo mělo jasno i v tom, že člověk se mohl přiblížit díky Michaelovi. Toto kněžstvo nazývalo Michaela obličejem Jahve nebo Jehovy. Tak jak poznáváme člověka, když se díváme do jeho obličeje, pak z vlídnosti jeho obličeje usuzujeme o vlídnosti jeho duše. Ze způsobu, jakým se na nás dívá, usuzujeme o jeho charakteru. Tak chtělo starozákonní kněžstvo z toho, co se do duše vloudilo z atavistického jasnozření ve snech z obličeje Jahve, a Michaela soudit o Jahvem, jehož dosáhnout nebylo lidstvu možné. Toto kněžstvo mělo správný postoj k Jehovovi; mělo správný postoj k Michaelovi, protože si bylo vědomo, že když se člověk tehdejší doby obrátil k Michaelovi, skrze Michaela našel onu sílu, sílu Jehovovu, jak se slušelo hledat člověku tehdejší doby.

Od té doby nastoupili na místo Michaela jiní duševní vládcí; ale od listopadu 1879 opět nastoupil Michael. A v lidském duševním životě ho můžeme oživit, když k němu hledáme cesty. A tyto cesty jsou dnes cesty duchovně-vědeckého poznání. Mohli bychom stejně tak dobře říci cesty Michaelovy, jako můžeme říci cesty duchovně-vědeckého poznání. Ale právě od oné doby, kdy Michael takto vstoupil do vztahu k lidským duším, aby

se opět stal jejich bezprostředním inspirátorem po tři staletí, napjala co největší síly i démonická antisíla, když se předtím připravovala. Tak šla světem výzva, jež se během let válečných, ale ve skutečnosti let hrůzy, stala velkou světovou pošetilostí, která nyní proniká srdce a duše lidí.

Co by se stalo ze starozákonního židovského národa, kdyby chtěl proniknout bezprostředně k Jahvemu, místo aby se k němu blížil prostřednictvím Michaela? Stal by se z něj nesnášenlivý, národně egoistický národ, národ, který by uměl myslet jen na sebe. Jahve je totiž Bůh, který souvisí se vším přírodním děním a ve vnějším dějinném utváření člověka poskytuje charakter své bytosti z generační souvislosti člověka, jak se vyslovuje v bytosti národa. Jen tím, že se tenkrát starohebrejský národ chtěl přiblížit Jahvemu přes Michaela, uchoval se před tím stát se národně egoistickým, že pak ani Ježíš Kristus by nemohl vzejít ze středu tohoto národa. Neboť tím, že se pronikl tehdejší silou Michaelovou, neimpregnoval se židovský národ silami, které by vytvořily tak silný národní egoismus, jako kdyby se lidé obrátili bezprostředně na Jehovu! Dnes je tedy Michael opět světovým vůdcem, ale lidstvo je nuceno se k němu obracet novým způsobem. Nyní totiž nemá být Michael obličejem Jehovovým, ale obličejem Ježíše Krista. Teď se máme blížít Kristovu impulzu prostřednictvím Michaela. Lidstvo se však k tomu ještě neprobojovalo. Lidstvo si atavisticky zachovalo staré citové kvality, kterými se Michaelovi přiblížilo tak, jako tenkrát, když byl ještě prostředníkem Jehovy. A tak má lidstvo dnes ještě špatný vztah k Michaelovi. A tento špatný vztah k Michaelovi se projevuje v jednom charakteristickém jevu.

Během válečných let jsme neustále slyšeli světovou lež: Svobodu jednotlivým, i těm nejmenším národům. Toto smýšlení, které je lživé, protože dnes v této michaelské době to nejsou skupiny lidí, ale lidské individuality, na čem záleží, tato lež není nic jiného než snaha neproniknout každý jednotlivý národ novou michaelskou silou, ale starou silou předkřesťanské doby, michaelskou silou Starého zákona. Ať to zní paradoxně, je dnes mezi národy tak zvaného civilizovaného lidstva tendence to, co bylo ve starozákonním židovském národě oprávněné, přetvořit lucifersky a učinit to nejniterněji působivým impulzem každého jednotlivého národa. Dnes by se chtěly vybudovat se starozákonním smýšlením říše polské, americké, říše francouzské a tak dále. Je snaha následovat Michaela tak, jak bylo správné následovat ho před mystériem na Golgotě, kdy se skrze něj měl nalézt Jahve, Bůh národa. Dnes máme skrze něj nalézt Ježíše Krista, božského vůdce celého lidstva. Pak však musíme hledat pocity a představy, které nemají nic společného s nějakými lidskými rozdíly na zemi. Ty však nemůžeme hle

dat na povrchu; ty musíme hledat tam, kde pulzuje lidské duchovno a duševno, to znamená musíme je hledat duchovně-vědeckou cestou. Musíme se rozhodnout hledat duchovně-vědeckou cestou, to znamená michaelskou cestou, pravého Krista, který může být hledán a nalezen na půdě duchovně-vědeckého úsilí o pravdu. Jinak by se měla raději všechna vánoční světla zhasnout, všechny vánoční stromky zničit a alespoň opravdu přiznat, že nechceme žádnou vzpomínku na to, co Ježíš Kristus vnesl do vývoje lidstva.

A tak nám zaznívá pamětmi současníků doby předkřesťanské, to znamená v naší době protikřesťanského smýšlení, když lidé, které považujeme za reprezentativní, jako Wilson, se v současnosti projevují, čtrnácti body jak je vyhlásil, smýšlení čistě starozákonní, které se v naší době stává smýšlením luciferským. Odkud to vzniklo? O co tu vlastně jde?

Jdeme-li v časovém vývoji lidstva zpět před mystériem na Golgotě, pak se dostaneme k tomu, že ve starých dobách orientálního kulturního vývoje najdeme na zemi lidskou osobnost v té kultuře, z níž vznikla dnešní čínská kultura, osobnost, která byla vnějším lidským ztělesněním Lucifera, jenž tenkrát opravdu krácel po zemi jako ztělesnění člověka, a který byl nositelem lidského světla, které najdeme na půdě staré předkřesťanské moudrosti, s výjimkou židovstva. Ještě v Řecku proudí tím, co působilo v umění, ve světovém názoru, ve státnictví. To vzešlo z inkarnace Lucifera tisíciletí před mystériem na Golgotě.

Musí nám být jasno v tom, že všechno to, co dnes nazýváme lidským rozumem, je stále darem onoho Lucifera, pokud jsme ho nespirtualizovali. Jen nesmíme vyvíjet šosácky, měšťácky sektářské smýšlení: Luciferský prvek je něco strašného; musí se odstranit. Chceme-li to odstranit, tak tomu právě teprve propadneme; právě tisíciletími lidského vývoje se stalo nezbytným nastoupit dědictví ztělesněného Lucifera. Pak přišlo mystérium na Golgotě. Poté však nastane doba, kdy právě tak jako v Orientě se jednou ztělesnil Lucifer v pozemské osobnosti, aby právě u pohanů připravil křesťanství, právě tak na západě dojde k pozemskému ztělesnění opravdového Ahrimana. Této době jdeme vstříc. Ahriman bude po zemi objektivně putovat. Tak jako putovali Lucifer a Kristus objektivně v člověku, bude Ahriman po zemi putovat s nesmírnou mocí k pozemské síle rozumu. My lidé nemáme za úkol třeba zabránit inkarnaci Ahrimana, ale máme za úkol připravit lidstvo tak, aby Ahriman došel ocenění správným způsobem. Ahriman bude mít to- úž úkoly: Bude muset udělat to a ono, ale lidé budou muset správně ocenit a používat to, co se s pomocí Ahrimana dostane do světa. To budou moci udělat jen tehdy, když budou dnes umět zaujmout správné stanovisko už

k tomu, co si nyní Ahriman posílá na zemi z oněch světů, tak aby jednou mohl hospodařit na zemi, aniž bude zpozorován. To se nesmí stát. Ahriman nesmí hospodařit na zemi tak, aby nebyl zpozorován. Musí být plně poznán ve své zvláštnosti; bude nutno se mu postavit s plným vědomím.

Ve dnech, kdy budu zde ve Stuttgartu vám přednášet, ukáží mnohé z toho, na co se musí dbát ve vývoji lidstva až k Ahrimanově inkarnaci, aby byla správně oceněna, až k ní dojde. Dnes vás chci upozornit jen na jediné: Stejně tak špatný jako nejhorší materialistický světový názor je v tomto ohledu v současnosti mnohý špatný výklad evangelií. Když dnes jsou evangelia pojímána zástupci tak zvaných náboženských společností prostě tak, jak jsou napsána, a když každé nové zjevení je odmítáno, tak takový přístup k evangeliím, takový způsob pěstování křesťanství znamená, nejlepší způsob, jak se v ahrimanském smyslu připravovat na pozemské objevení Ahrimana. Nejintenzivněji pracuje vstříc Ahrimanovi velký počet zástupců dnešních tak zvaných vyznání, když opomíjejí pravdu „Jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa“. Když prohlašují za kacířské všechno to, co vychází z bezprostřední představy současného Krista a když se pohodlně doslova, ale jen svým způsobem doslova drží evangelií. Lidstvo by mělo být moudře ochráněno před pojímáním evangelií tímto způsobem, když si čtyři evangelia čistě vnějškově, z fyzického stanoviska rozumu vzájemně odporují. A kdo se dnes nedostane k duchovní interpretaci evangelií, ten připravuje lživý výklad evangelií, neboť klame lidi o vnějších rozporech, které jsou ve čtyřech evangeliích obsaženy. A klamat lidi o jejich nejdůležitějších záležitostech, to je právě to, co nejlépe podporuje cesty Ahrimanovy.

Lidé současnosti naléhavě potřebují postavit Krista doprostřed mezi Ahrimana a Lucifera. Musí nás proniknout Kristova síla. Ale jako lidé musíme stále hledat rovnováhu mezi tím, co chce do nás vniknout jaksi blouznivě mysticky a tím, co nás chce stáhnout materialisticky rozumově, šosácky těžce k zemi. V každém okamžiku musíme hledat rovnováhu mezi tím, čím jsme lucifersky vynášeni nahoru, a tím, čím ahrimansky směřujeme dolů. Avšak Kristus - to je hledání rovnováhy. A snažíme-li se hledat tuto rovnováhu, pak jediné můžeme Krista nalézt. Zvláštním řízením se stalo něco velmi pozoruhodného v novějším vývoji lidstva v oné době, kdy prorazil materialismus. Poukází jen na dva doklady, na Miltonův Ztracený ráj a Klopstockova Mesiáše. Tu jsou duchovní světy líčeny tak, jako kdyby se ráj ztratil a člověk byl z něho vypuzen. Jak Miltonův Ztracený ráj, tak Klopstockův Mesiáš pracují s dvojností ve světě, s protikladem dobra a zla, božského a ďábelského. To je ale největší omyl novější doby, že si světovou kulturu předsta

vujeme podle dvojnosti, zatímco je nutno šiji představit ve smyslu trojnosti. Jedním aspektem jsou vzhůru usilující luciferské síly, které k člověku přistupují v mystičnu, blouznění, ve fantastičnosti, zvrhlosti, ale i v přeludech, jež žijí a vystupují v lidské krvi. To druhé jsou ahrimanské síly, které žijí ve všem suchopárném, těžkém, mluveno fyziologicky v kostním systému. Křesťanský prvek stojí uprostřed mezi oběma, to je třetí aspekt. Luciferský prvek je první, ahrimanský druhý a uprostřed mezi oběma je prvek křesťanský.

Co se stalo v novější době? Stalo se něco, na co by se lidstvo mělo dívat opravdu s duchovně intelektuální vroucností, neboť dokud tomu neporozumí, nenajde správným způsobem vánoční cestu. Čteme dnes Milтона, Klopstocka a jejich líčení nadmyslového světa. Jak je čteme? Čteme je tak, že všude se přenáší luciferské vlastnosti na to, co chceme nazývat božským. Takoví lidé jako Klopstock a Milton chtějí líčit boj mezi luciferským aspektem, který se jim jeví jako božský, a mezi prvkem ahrimanským. A velká část toho, co novější lidstvo líčí jako božské, je pouze luciferské. Nepozná se to však správně, stejně jako ahrimanské. I to zasahuje do Goethova Fausta, když vůči Pánu najdeme Mefistofela. Ale ani Goethe neuměl rozlišit ahrimanské od luciferského. Tak se jeho Mefistofeles stal směsicí Lucifera a Ahrimana. Už jsem na to poukázal ve své knížce Goethův duchovní způsob. Dnes nejsme v pravém smyslu goethianisty, když prostě opakujeme, jak to dělají třeba mnozí akademici a jiní lidé současnosti, to, co z Goetha přichází doslovně, ale když si ke Goethovi prorazíme cestu tak, že můžeme uznat i to, co se u něho muselo stát jinak; sledujeme-li jeho světový názor za rok 1832, nemluvíme-li dnes o Goethovi roku 1832, ale o Goethovi roku 1919, nyní už brzy 1920. Ale musí být nalezena cesta, jak si přiznat, že v tom, co materialistická staletí nazývala svým božským, vězí hodně luciferského. Můžeme vzít mnohé, čím dnes lidé chtějí rozšiřovat náboženství, co jen jako slova vplývá na křídlech luciferična do lidstva. Teprve pak, až lidé uznají opět dualismus luciferského, které je chce vést vzhůru, a ahrimanského, které je chce vést dolů, k opravdovému křesťanství, pak budou opět stát v pravém smyslu před vánoční událostí, před onou událostí, již má být připomenuto, jak do vývoje lidstva vniklo to, co zemi dává teprve, opravdový smysl.

Dnes mnohdy musíme myslet na Leonarda da Vinci. Leonardo da Vinci namaloval kdysi v Miláně svůj velký obraz, který znáte, svátou poslední večeří, Krista s jeho apoštoly kolem. Dlouho maloval na tomto obraze, dvě desetiletí. Chtěl do tohoto obrazu včlenit mnoho. Nemohl být hotov, protože

neustále znovu začínal malovat Jidášovu postavu správným způsobem. Podle městské organizace v Miláně byl tehdy opat onoho kláštera, pro který obraz maloval jeho bezprostřední představený. A když přišel nový opat, který nebyl tak milý jako starý opat, ale řízný, tu se ostře na Leonarda obořil a požadoval od něj obraz konečně dokončit. Tu řekl Leonardo, že ho teď může také dokončit, neboť od té doby, co tu je nový opat, má předlohu pro Jidáše. Pak v krátké době namaloval Jidášův obličej, který vidíme na obraze. Tak jako se Leonardovi na začátku novější doby ukázal Jidášův obličej právě na půdě pozitivního vyznání, tak máme už dnes mnohdy popud zapsat si opravdu hodně do srdce a do duše, jako ten, jehož narození si připomínáme o tomto svátém vánočním svátku. Nejvíce je zrazován těmi, kteří udávají, že mu připravují slavnost ze svého vyznání. Víme, že také tento vánoční svátek náleží k tomu, co přijalo křesťanský vývoj. Teprve ve třetím a čtvrtém století se začalo slavit v těchto prosincových dnech narození Kristovo. Událost na Golgotě byla už staletí pryč. Tu přijalo smýšlení, které se obrátilo k události na Golgotě, něco nového, dokonce tak zásadně nového tenkrát jako instituci vánočního svátku. A mnohem později bylo ještě možné naočkovat křesťanství něco nového. Bojovat se muselo i tenkrát proti mnohým z těch, kteří se nazývali pravými křesťany. Dnes však působí mnoho těch, kteří nechtějí postupovat tak, jak postupovalo jejich vlastní vyznání, když ve třetím, čtvrtém století přijalo instituci vánočního svátku, kteří chtějí tupě zůstat jen u toho, o čem říkají, že je to napsáno, a kteří odmítají každé živé zjevení. Strašné to je v naší době s ospalými, kteří často svým nemorálním smýšlením špiní to, co se chce vtělit do duchovního života; avšak nejstrašnější je to s těmi, kteří z vyznání zrazují dokonce vlastního ducha křesťanského vývoje.

To je vážná nálada, do níž dnes chceme vnést světla vánočního stromu. Chtěl jsem dnes poukázat na tyto věci. Příště k vám promluví o jiných souvislostech.